

Temelji Hrvatskomu pravopisu

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2006, 53, 191 - 193**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:029124>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-09-19**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

TEMELJI HRVATSKOMU PRAVOPISU

Stjepan Babić,
Temelji hrvatskomu pravopisu,
ŠK, Zagreb, 2006., 114 str.

Nova knjiga Stjepana Babića, Temelji Hrvatskomu pravopisu, knjiga je članaka koji su godinama postajali uglavnom kao Babićev odgovor prigovorima protivnika pravopisnih načela i oblika propisanih u Hrvatskom pravopisu. Međutim,

nije riječ o knjizi polemika, nego je riječ o knjizi činjenica i dokaza, jezikoslovnih radova, kojima se potkrjepljuje valjanost izbora pravopisnih pravila u Hrvatskom pravopisu. Uostalom, Stjepanu Babiću cilj nije bio opetovano raspravljati s protivnicima (imena im u knjizi nisu ni spomenuta), nego okupiti između korica jedne knjige svoju građu o Hrvatskom pravopisu i tako čitateljima učiniti dostupnijim svoje brojne radove o pravopisnim temama. Zbog obilja građe i jezikoslovne koristi koju ima knjiga, takav je postupak i više nego opravdan.

S. Babić napisao je poprilici pedeset radova o pravopisu (ne računajući brojne razgovore i izjave za javna priopćavala),¹ ali u knjizi ih je okupljeno trideset² i razvrstano u sljedeća poglavlja: Pokriveno *r* kao glavni problem, Neki pojedinačni problemi, Neki teorijski i terminološki problemi, Izravna prenja i jedan razgovor, Kratka povijest hrvatskoga pravopisa, Spontano prihvaćanje Hrvatskoga pravopisa, Usavršavanje Hrvatskoga pravopisa. Na kraju je knjige pridodana, zbog potpunijega pregleda o pravopisnoj tematici, bibliografija Babićevih radova objavljenih u trima njegovim knjigama.³

Knjiga govori o suvremenim i tradicijskim jezikoslovnim temeljima na kojima počiva Hrvatski pravopis, a Stjepan Babić otkriva nam se kao pouzdani istraživač pravopisnih tema. Naoko, to je samo po sebi razumljivo – Stjepan je Babić jedan od

¹ Potpuniji pregled tih članaka čitatelj može dobiti iz 51. i 52. godišta Jezika u kojima je objavljena komentirana bibliografija većine novinskih članaka različitih autora o Hrvatskom pravopisu, naslovljena Pravopisni rat.

² Samo je jedan novinski razgovor objavljen u knjizi, a i taj ima više narav jezikoslovnoga članka nego uobičajenoga novinskoga razgovora, riječ je o članku Razgovor o pravopisnim problemima.

³ Hrvatska jezikoslovna čitanka (1990.), Hrvatski jučer i danas (1995.), Hrvatska jezikoslovna prenja (2001.)

autora Hrvatskoga pravopisa i Hrvatskoga školskoga pravopisa pa je razumljivo da pravopisne teme i istražuje. Međutim, od svih naših autorâ pravopisâ napisao je ponajviše radova o konkretnim pravopisnim pitanjima pa to izričito govori o načinu na koji postaje pravopisna norma kada u njezinoj izradbi sudjeluje Stjepan Babić – utemeljno, razložno, dokumentirano.

U prvom je poglavlju, Pokriveno *r* kao glavni problem, najviše članaka i to je najopširnije poglavlje. Očito je riječ o pravopisnom pitanju koje je zahtijevalo brojna pojašnjenja, dokazivanja i oprimjerenja pa mu je Stjepan Babić posvetio i ponajviše svoje znanstvene pozornosti. A da je pojašnjavanje i dokazivanje bilo potrebno (i još uvijek jest) svjedoče i nedavna pravopisno burna vremena – novine su bile pune velikih naslova o *strjelicama*, *pogrješkama* (pa čak i *griješkama*) kao istaknutom i važnom pravopisnom pitanju, a skupni je pogled na svo to pisanje jasno davao do znanja da javnost nije svjesna da su Hrvati pet stoljeća pisali *grješnik*, *pogrješka*, *strjelica*. A upravo je to istaknuo Stjepan Babić, i tako nazvao novinski članak koji je tako naslovljen prenio i u knjigu, kojim je jasno dokazao da pisati je iza pokrivenoga *r* znači poštivati dugovječnu hrvatsku pisanu tradiciju, a navodeći primjere iz Džore Držića, Nikole Nalješkovića, Marina Držića i drugih starih nam književnika kao dokaz svojoj tvrdnji.

Dokumentarizam i mnoštvo podataka i inače je obilježjem Babićevih radova (u većine radova i više od očekivanoga), a u ovoj knjizi poglavito kada je riječ o pokrivenom *r*. Obilje je primjera i potvrda iz književnih djela. Navedena argumentacija (koja nije ni u čem prijeporna), služi Stjepanu Babiću da bi dokazao još jednu postavku, postavku o tom da početke hrvatskoga književnoga jezika valja smjestiti u 15. st.: „Već sam ustvrdio i opet ponavljam: Hrvati se u svo-

me književnom jeziku služe jekavštinom (ne ijekavštinom) zbog velikoga ugleda dubrovačke književnosti... Po njoj hrvatski književni jezik ima petostoljetnu tradiciju. Kamen su temeljac pjesme Ranjinina zbornika.“

Poglavlje Neki pojedinačni problemi doista i govori o pojedinačnim pravopisnim problemima, ali djelomice i o pravopisnoj metodologiji i valjanom oblikovanju znanstvenoga rada. Uz već dobro poznato pitanje pisanja *d*, *t* ispred *c*, *č* i rastavljenoga *ne ću*, ovdje se potanje govori o zarezu, pisanju točke iza rednoga broja i kraticama. U članku Tokio i Mario raspravlja se o pitanju izgovora i pisanja *međuo tvorničkoga j* (intervokalno *j*) – u svim je žestokim i dugotrajnim pravopisnim raspravama to pitanje nekako ostalo izvan središta pozornosti, čini se i uopće izvan pozornosti raspravljača, a riječ je o pitanju koje nije nevažno. Raspravljalo se tek o tom treba li prema *Leopardi* pisati *Leopardija* ili *Leopardia*, odnosno o tom treba li u tuđim imenima pisati međuo tvorničko *j*. Stjepan Babić pomiče težište pitanja na instrumental jednine tih imenica, proširujući popis upitnih imenica na sve imenice muškoga roda sa završetkom *-io*, a ne samo vlastita imena: *embrio*, *radio*, *trio*, *studio*... Zaključak je jezgrovite rasprave utemeljen na metodološkoj dosljednosti: ako smatramo da navedene imenice proširuju osnovu umećući *j*: *embrija*, *radija*, *trija*, *studija* pa onda i *Marija*, *Tokija*, tada se na tu proširenu osnovu dodaje padežni nastavak pa je prema tomu instrumentalni nastavak *-em* (jer je osnova nepčana), a ne *-om* na neproširenu osnovu (kako se to u većini literature propisuje). To znači da instrumental jedine glasi *embrijem* (a ne *embriom*), *radijem* (a ne *radiom*), *trijem* (a ne *triom*), *studijem* (a ne *studiom*) pa onda i *Marijem* i *Tokijem* (a ne *Mariom* i *Tokiom*). Riječ je o pojednostavljenu morfološkoga pravila, poglavito kada je riječ o imenima jer se uz *Mario* i *Dario* potvrđuju i

nominativi *Marijo* i *Darijo*, dakle imena koja imaju *j* u cijeloj sklonidbi pa prema tomu i instrumentalni oblik *Marijem*, *Darijem*.⁴

Nadalje se u knjizi pojašnjava razlika između korijenskoga i morfonološkoga pravopisa; govori se u prilog staromu hrvatskomu nazivu *razgodak*; o pravopisnim raspravama i politizaciji hrvatskoga pravopisa; o usavršavanju Hrvatskoga pravopisa.

Poglavlje je Kratka povijest hrvatskoga pravopisa osobito zanimljivo već po samoj svojoj naravi, ali i jer se prvi put objavljuje članak Hrvatski pravopis i Novosadski dogovor – prvi se put hrvatskoj javnosti podastiru i zanimljivi podatci o odnosu hrvatskoga pravopisa i Novosadskoga dogovora.

Stjepan Babić dokumentirano opisuje kako je pripremanje hrvatskoga pravopisa u Hrvatskom filološkom društvu 50-ih godina ubrzalo pripremanje i ostvaraj Novosadskoga dogovora. Prema riječima S. Babića: „Srbi su znali da se priprema novi hrvatski pravopis i kako bi ga spriječili nastojali su ubrzati svoja unitaristička nastojanja.“

Takva je uzročno-posljednična sveza dvaju pravopisa općenito manje poznata (čak i nepoznata ne samo široj javnosti, nego i uжоj, stručnoj), a povijesni podatci

koje S. Babić navodi dragocjeni su, poglavito za mlade naraštaje koji o pravopisnim zbivanjima iz doba Novosadskoga dogovora mogu znati samo ono što im suvremenici toga doba ostave zapisano.

U tom je smislu vrijedno i to što je S. Babić progovorio i o autorstvu Pravopisnoga rječnika u novosadskom pravopisu, jer autor zbog političkih razloga nije naveden uz svoje djelo⁵ – Bratoljub Klaić autorom je rječnika i u hrvatskom i u srpskom dijelu.

U cjelini gledano, knjiga je Temelji Hrvatskomu pravopisu korisna i dobro došla – pristašama Hrvatskoga pravopisa da dobiju argument u ruke kada žele raspraviti o tom zašto *pogrješka*, *napitci*, *ne ću* (umjesto *pogreška*, *napici* i *neću*) i uopće – zašto Hrvatski pravopis takav kakav jest, a protivnicima da se zapitaju jesu li njihovi argumenti takvi da bi se pravopisna načela trebala ravnati prema njima. Doda li se tomu i obilje podataka o hrvatskoj pravopisnoj i književnojezičnoj tradiciji i suvremenosti (koji mogu biti polazištem i drugim opisima, a ne samo pravopisnima), vrijednih i novih zapažanja o Novosadskom dogovoru; uzme li se u obzir lakoća stila, razumljivost i zanimljivost znanstvenoga raščlanjivanja – jasno je zašto knjigu valja pročitati.

Sanda Ham

⁴ Dobro je napomeuti da je u 9. izdanju Hrvatskoga pravopisa (koje je u tisku) pravilo o dosljednom bilježenju međuotvorničkoga *j* dosljedno primijenjeno i na ženska osobna imena na *-ia*, *-ea*: *Mia*, *Andrea* pa se dosljedno propisuju padežni oblici u kojima je *j*: *Mijom*, *Andrejom*; *Miji*, *Andreji*. Taj dio pravopisne norme do sada nije bio izričito riješen ni u jednom našem pravopisu pa su zbog toga postojale brojne dvojbe u pisanju navedenih ženskih imena.

⁵ Zbog toga što je bio autorom Hrvatskoga pravopisa iz 1944.